

DEN EUROPEISKA HANDELSKRISEN

UNDER DET senaste halvåret har det politiska intresset i Sverige varit så inriktat på de båda valrörelserna, att man i den allmänna debatten endast ägnat en tämligen förströdd uppmärksamhet åt en handelspolitisk utveckling i Europa, som har avgörande betydelse för vårt lands ekonomi. Först på senaste tid har man mer allmänt börjat oro sig för konsekvenserna för Sveriges del av att Romfördraget om sexstatsmarknaden, ett fördrag syftande till vittgående politisk och ekonomisk integration mellan Frankrike, Västtyskland, Italien och Beneluxländerna, skall träda i kraft utan att ett från engelsk sida föreslaget yttre frihandelsområde samtidigt organiseras.

Vid en bedömning av utsikterna att förena frihandelsområdet med sexstatsmarknaden måste man ständigt hålla i minnet, att Romfördraget primärt är en politiskt motiverad överenskommelse och blott sekundärt har ekonomiska syften. Storbritanniens motbud till sexstatsmarknaden — frihandelsområdet — ger de ekonomiska fördelarna av tullfri samhandel men pålägger icke några mycket långtgående in- eller utrikespolitiska band och innebär icke något avstående av su-

veränitet till övernationella organ. Ur fransk synpunkt ter det sig som om engelsmännen vill ha alla Romfördragets fördelar i form av ökad handel men icke vad som för England bedömes vara dess nackdelar, nämligen en långtgående politisk och ekonomisk integration.

Den franska förhållningstaktiken under flera år av förhandlingar har berott på en rad omständigheter, men i botten ligger just insikten om att Frankrike med sin särskilt på konsumtionsvaruområdet otillräckligt rationaliserade industri får betydande svårigheter att möta den brittiska konkurrensen. Den under fransk ledning utomordentligt lovande — men kapitalkrävande — exploateringen av oljan i Sahara hör också till bilden. Redan idag har betydande framgångar nåtts, men många problem, bland dem kapitalbristen, återstår att lösa. Det förefaller som om nu såväl politiker som näringsliv bedömer påfrestningarna på fransk ekonomi redan inom sexstatsmarknaden såsom nående gränsen för vad Frankrike kan bära, i vart fall under den närmaste femårsperioden innan investeringarna i Sahara verkligen börjat ge utdelning.

Det franska sättet att förhandla,

att möta principiella invändningar med påpekanden om praktiska svårigheter och tvärtom har medfört att så småningom en rätt stor bitterhet uppstått mot fransmännen under förhandlingarna inom OEEC om ett frihandelsområde. Anledningen till att en kris uppkom i mitten av november var icke omöjligheten att förhandlingsvägen lösa vissa i och för sig utomordentligt komplicerade tekniska problem. Frankrikes kategoriska nej till den engelska förhandlingsuppläggningsen sådant det formulerades av Soustelle var ur fransk synpunkt en alldeles naturlig deklARATION. Närmast med förvåning registrerade man på franskt håll, att förhandlingarna med anledning härav avbröts under dramatiska omständigheter.

Denna situation har man allmänt börjat karakterisera genom att tala om »problemet den 1 januari 1959».

Problemet gäller alltså den diskriminering som uppkommer fr. o. m. den 1 januari 1959 gentemot alla stater utanför de sex, därest någon lösning av frågan om frihandelsområdet då ej uppnåtts. Vid nämnda datum börjar Romfördragets bestämmelser om tullsänkningar och lättnader i kvarvarande importrestriktioner att tillämpas mellan de sex. Vad först tullsänkningarna beträffar är var och en av de sex skyldig att reducera sina tullar med 10 % i förhållande till tullnivån den 1 januari 1957. Den omedelbara verkan härav blir inte särskilt kännbar för exempelvis den svenska expor-

ten. En så jämförelsevis hög tullsats som 20 % minskas alltså den 1 januari 1959 till 18 %. I fråga om Västtyskland är det sannolikt, att det inte blir några nämnvärda tulljusteringar gentemot omvärlden. Västtyskland har nämligen ensidigt och efter »bastidpunkten» den 1 januari 1957 sänkt sina tullar på ett flertal varor och har sålunda redan i förväg fullgjort vissa av sina åligganden enligt Romfördraget.

Frågan om de diskriminatoriska verkningarna av reduktionerna mellan de sex av de kvantitativa importrestriktionerna tilldrar sig i varje fall på kort sikt större intresse än tullsänkningarna. Särskilt för Frankrikes del spelar importrestriktionerna en betydande roll. Enligt sina åligganden inom OEEC hade Frankrike fram till sommaren 1957 liberaliserat över 80 % av sin import. Med hänvisning till sina betalningssvårigheter och med utnyttjandet av OEEC-stadgans speciella medgivanden licensbelade Frankrike emellertid vid denna tidpunkt all sin import. Frankrike har emellertid ställt i utsikt att snarast återgå till den gamla liberaliseringsgraden — 83 % — men att detta skulle kunna genomföras inom den närmaste tiden är tämligen osannolikt. För närvarande har Frankrike ett mycket bekymmersamt valutaläge och en devalvering av francen väntas allmänt. Av detta följer att Frankrikes åligganden enligt Romfördraget att lätta sina importrestriktioner gentemot de övriga fem

medlemsstaterna knappast kan antagas bli utsträckta till att gälla de övriga elva OEEC-länderna. Enligt Romfördraget skall gällande bilaterala importkontingenter den 1 januari 1959 omändras till globalkontingenter och i allmänhet ökas med 20%. Härtill kommer emellertid en ytterligare bestämmelse i Romfördraget, som i vissa lägen kan ha stor betydelse och vilken måhända hittills icke observerats i tillräcklig utsträckning, nämligen föreskriften att varje globalkontingent måste uppgå till minst 3% av den totala nationella produktionen av varan ifråga. För att ta ett måhända drastiskt men långt ifrån orealistiskt exempel kan nämnas, att Frankrike nu genom bilaterala avtal totalt importerar ca 4 500 bilar per år från hela världen. Denna kontingent skall den 1 januari delas upp på de fem andra medlemsstaterna och på världen i övrigt. Om för närvarande uppskattningsvis 3 500 bilar kommer från de fem, så skall denna import ökas till ca 20 000 bilar per år, d. v. s. 3% av den inhemska produktionen, medan för världen i övrigt endast återstår en kontingent om 1 000 bilar, därest ingen speciell överenskommelse träffas. Det säger sig självt att en tillämpning av 3%-regeln i många fall kommer att ge Romfördragets medlemsstater avsevärda fördelar i starten, göra det möjligt för dem att bygga upp en serviceorganisation etc., vilket allt innebär att om bilimporten så småningom helt skulle frisläppas den

tillgängliga franska marknaden redan erövrats av tyska och italienska bilfabrikanter.

Att tänka sig någon form av avtal om ett frihandelsområde före årets slut framstår som helt orealistiskt. Vad som kan komma ifråga är olika former av provisorier ägnade att undanröja åtminstone en del av den diskriminering som tullsänkningarna och mildrade importrestriktioner enbart inom sexstatsmarknaden innebär. Närmast till hands ligger att den 10-procentiga tullsänkningen utsträcks till alla OEEC-länder, eventuellt till alla medlemmar av GATT, samt att åtminstone någon del av lättnaderna ifråga om importrestriktionerna kommer att gälla även för medlemmarna av OEEC. Man har emellertid grundad anledning antaga att fransmännen kommer att se till, att full överensstämmelse icke uppnås och att följaktligen vissa lättnader reserveras för de sex.

Under den första upprörda tiden sedan förhandlingarna brutit samman i mitten av november fördes ofta eventualiteten av ett handelskrig på tal. Så småningom har emellertid problemen börjat diskuteras med något större lugn, bl. a. sedan de yttre sex, d. v. s. Storbritannien, Schweiz, Österrike, Sverige, Norge och Danmark kunnat konstatera att ett tryck utifrån endast tjänar till att svetsa sexstatsgruppen ännu närmare samman och att därmed stärka Frankrikes möjligheter att inom gruppen få gehör för sina spe-

ciella synpunkter. Det är uppenbart att Västtyskland har ett utomordentligt stort intresse av ett arrangemang av frihandelsområdets typ på grund av den jämförelsevis stora andel av Västtysklands export som går just till de s. k. yttre sex. Även Benelux, särskilt Nederländerna, är i så hög grad intresserad av ett effektivt varuutbyte i hela Europa att det inom sexstatsmarknaden ständigt måste finnas en stark vilja till kompromisser i syfte att förhindra en splittring av Europa i rivaliserande läger. de Gaulles makttillträde och därav följande ökat internationellt anseende för Frankrikes del har i detta sammanhang medfört en komplikation. de Gaulle är av prestigeskäl icke benägen att godtaga en utformning av en fiktiv kompromiss om frihandelsområdet, vilken ger Frankrike alla upptänkliga möjligheter att utnyttja undantagsbestämmelser och erhålla dispenser. På ett tidigt stadium av förhandlingarna — före de Gaulle — talades det ofta om att denna fiktiva lösning alltid fanns att tillgå i nödfall för att föra frihandelsområdet i hamn till den 1 januari 1959. Även om en överenskommelse om ett provisorium nu skulle uppnås, återstår en lång väg att gå för att nå en uppgörelse om ett frihandelsområde. Redan ovissheten om huruvida detta kommer till eller icke verkar i sin mån diskriminerande, och det har visat sig att ameri-

kanskt kapital med hänsyn härtill är föga hågat att slå sig ner i Väst-europa annat än inom sexstatsmarknaden.

Efter den livliga diplomatiska aktiviteten från svensk sida förefaller det nu som om man något slagit sig till ro och konstaterat att hela frågan förpassats till den internationella politikens högsta nivå, där de västeuropeiska stormakternas ord trots allt väger tyngst. Det gäller nu att genom metodiskt förhandlingsarbete under den korta tid, som kan återstå för att utforma ett provisorium, bevaka de svenska synpunkterna på bästa sätt. Det gäller också att fortsätta ansträngningarna att nå en slutgiltig uppgörelse om ett frihandelsområde. Sedan vissa missförstånd mellan den officiella svenska förhandlingsdelegationen och näringslivets företrädare nu bringats ur världen finns allt skäl att hoppas på att den svenska förhandlingsinsatsen skall bli den bästa och ske i nära samarbete mellan myndigheter och näringsliv. Även om den allmänna opinionen i Sverige alltför länge hållits otillräckligt informerad om hela debatten om den ekonomiska integrationen i Västeuropa har dock ett mycket omfattande och ambitiöst utredningsarbete redan utförts, både av myndigheter och enskilda. Det är nu hög tid att de politiska instanserna gör sig förtrogna med frågeställningarna.